

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛЯ АВСТРАЛІЙСЬКОГО ТА НОВОЗЕЛАНДСЬКОГО ВАРІАНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Архіпова О.М.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Постановка проблеми. Напрями розвитку англійської мови визначаються багатьма чинниками, серед яких особливе місце займають мовні контакти. У результаті аперцепції культури та світобачення автохтонного населення Австралії та Нової Зеландії були активізовані концептуальні поля, дослідження яких не припиняють приваблювати дослідників, які працюють у різних парадигмах лінгвістики.

Зв'язок із важливими науковими програмами, планами, темами. Останнім часом дослідження англійської мови почали все частіше звертатись до теми автохтонних запозичень, оскільки вони приймають важливу роль у розвитку сучасної мовної системи. На фоні економічних, соціальних, політичних змін, кількість запозичень поступово збільшується. На сучасному етапі лінгвістів хвилює питання про відсоток автохтонних запозичень в англійській мові та напрямки їхнього подальшого розвитку.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Розглядаючи останні публікації на дану тематику таких авторів як Н. Битко, О. Домніч, Ю. Зацного, О. Швейцера, Дж. Макалістера, а також статей виданих Австралійським Національним Центром Укладання Словників (Australian National Dictionary Centre), спостерігають тенденцію до упорядкування, класифікації, виведення чіткої схеми автохтонних запозичень. Однак, подальшого аналізу потребують, концептуальні поля, активізовані в результаті аперцепції автохтонного населення та його культури.

Формування цілей статті. Беручи до уваги процес розвитку англійської мови, варто зазначити, що англійська у результаті взаємодії різних етнокультурних систем, в процесі номінації становила – 72,9%, автохтонні запозичення – 24,7%, інші запозичення – 2,4%. Мета статті – обґрунтувати доцільність використання схеми «Ситуація запозичення автохтонної лексики в

англійську мову в контексті її адаптації до умов існування в Австралії та Новій Зеландії», запропонованої Н. Битко, та розглянути можливості її застосування для аналізу нового мовного матеріалу

Результати дослідження. Параметри, за якими можна розглядати взаємодію між англосаксонським і корінними етносами на території Австралії та Нової Зеландії, охоплюють немовні, лінгвальні і соціолінгвістичні аспекти. До немовного аспекту відносяться часовий, територіальний, демографічний параметри; до лінгвального – кількість контактуючих мов; до соціолінгвістичного – співвідношення за кількістю носіїв мови (мажоритарні, міноритарні, рівновагом), за статусом мов (домінуючі, субординатні і еквівалентні), за обсягом виконуваних функцій (переважаючі, доповнюючі, збалансовані), за напрямком запозичення (прямі й опосередковані / інтермедіарні) [2, с. 103–104].

Апперцепції та концептуалізації підлягають всі складові частини альтернативної реальності, проте специфіка запозичення, що відбувається на ранніх етапах освоєння цієї реальності, не залишає достатньо часу для пізнання автохтонного концептуального світу. Концептуалізація призводить до появи певних образів, уявлень – когнітивних конструкцій або концептів. Аналіз наявних визначень терміна «концепт» (С. Аскольдов, А. Бабушкін, М. Болдирев, А. Вежбицька, М. Веспур, М. Грін, К. Годдард, Г. Данбар, Р. Джекендоф, Р. Дирвен, В. Еванс, В. Крофт, Д. Круз, О. Кубрякова, О. Селіванова, Е. Сепір, Ю. Степанов, В. Телія, Р. Фрумкіна), дає змогу сформулювати актуальне для цього дослідження робочого визначення концепту, під яким розуміємо ментальну, культурно обумовлену, структурно організовану сутність, що формується під час сприйняття реальності і використовується в процесі пізнання та стає оперативно-релевантною в результаті вербалізації. Сукупність концептів, що співвідносяться з окремими сегментами реальності, формує концептуальне поле (Дж. Лайонз) [3, с. 25].

Як показують новітні дослідження, ситуація запозичення становить собою триблокову структуру, що охоплює сприйняття/апперцепцію,

концептуалізацію та вербалізацію [1, с. 9]. У свою чергу, кожен із блоків складається з кількох компонентів:

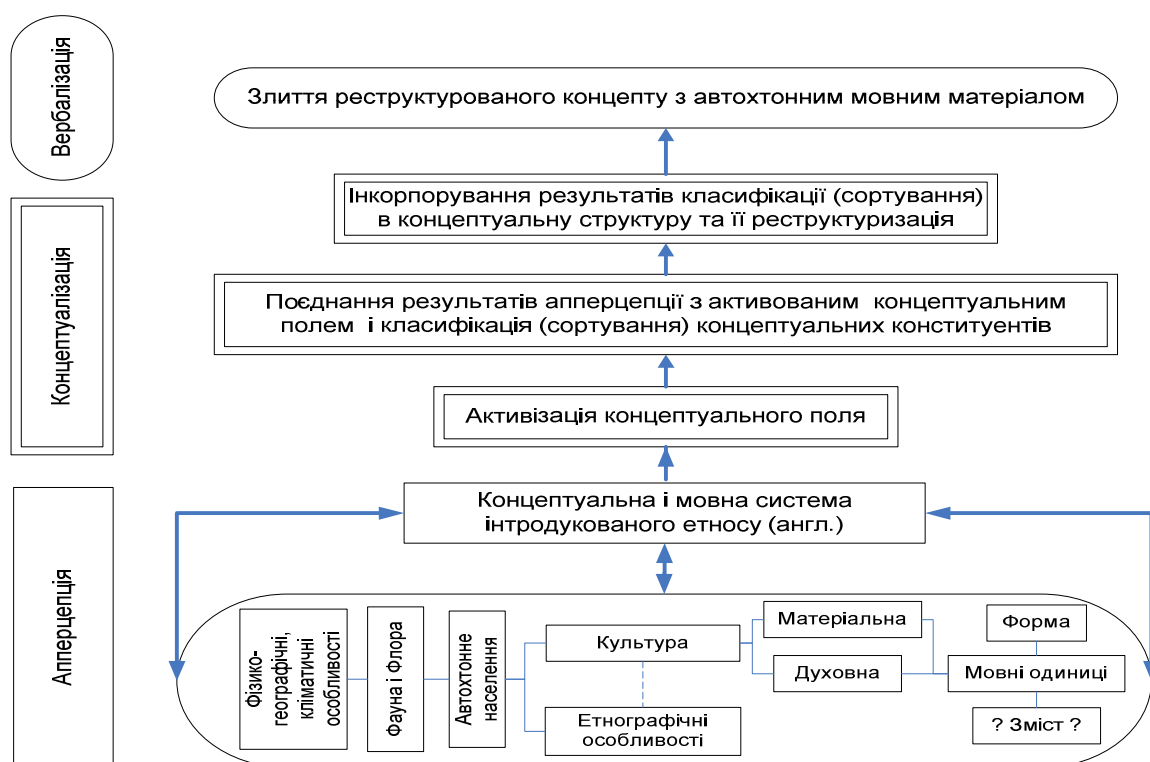

Схема «Ситуація запозичення автохтонної лексики в англійську мову в контексті її адаптації до умов існування в Австралії та Новій Зеландії» [1, с. 9].

Таким чином, альтернативна реальність в її визначених складниках, відтворена на основі аналізу семантики запозиченої лексики, містить в собі так звану предметну реальність (фізико-географічні, кліматичні явища, флору, фауну, артефакти), а також автохтонне населення із властивими йому етнографічними особливостями, духовною та матеріальною культурою, мовами. Наслідки впливу екстралінгвальних чинників проявляються, зокрема, в збагаченні словникового фонду системи англійської мови за рахунок формування в австралійському і новозеландському локусі лексико-семантичних інновацій з автохтонним компонентом. З одного боку, простежуємо процеси активізації лексико-семантичної варіативності англійського фонду – поява нових слів і нових значень, а, з другого боку, словниковий склад AUE і NZE

поповнюється запозиченнями, а також відбувається процес взаємозапозичення, тобто лексичні одиниці автохтону маорі стають частиною австралійського варіанта і навпаки. Реалії несуть у собі інформацію про специфічні риси системи етноценозу і включають номени предметів побуту, релігійної атрибутики, фантастичних об'єктів, найменування природних особливостей проживання етнічного соціуму тощо: *katta* “an Aboriginal digging stick”, *gina-gina* “address worn by an Aboriginal woman”, *churinga* “an Aboriginal sacred object”, *yahoo* “an evil spirit in Aboriginal culture” [4, с. 73].

Цілком закономірно, що освоєння досліджуваного світу, концептуалізація результатів пізнання та подальша вербалізація ґрунтуються на загальних психологічних особливостях сприйняття, а його деталі визначаються попереднім досвідом суб'єкта пізнавальної діяльності, його вихідними установками. Вихідні установки базуються на особливостях рідного матеріального світу (британського та європейського) та соціо-психологічній своєрідності етносу.

Комплексний всебічний аналіз автохтонної запозиченої лексики у варіантах англійської мови (австралійського і новозеландського варіантів) засвідчив, що в контактних ситуаціях, які мали місце при переселенні англомовної спільноти на територію Австралії і Нової Зеландії, попри всі відмінності етнографічного, соціального, а також лінгвального характеру, процес запозичення і його результати зумовлюються переважно нагальними потребами адаптації до нового середовища на ранніх етапах контактування. Саме тому більша частина запозичень із широкого кола мов має номінативний характер, і сферами їх максимальної концентрації є лексико-тематичні групи «Людина», «Природа», «Топонімічні об'єкти» [2, с. 104].

Враховуючи те, що слово має культурний потенціал – здатність акумулювати, консервувати й транспортувати в часі та просторі інформацію про етнокультурну еволюцію етносу, Л. Гумільов виділяє 7 елементів: рослини, тварини, ландшафт, люди, взаємовідносини з сусідами, матеріальна й духовна культура, мова. Елементи етноценозу справляють деякий вплив на специфіку

формування культурних концептів, співвідносних з об'єктами номінації [7, с. 346].

У результаті апперцепції автохтонного населення та його культури були активізовані такі концептуальні поля: „людина” (human being) із сукупністю його конститuentів: расова належність, вік, будова тіла, родинні, ієрархічні та соціальні відносини, діяльність, а також „зброя” (weapon), „верхній одяг” (wrap/outer), „засоби пересування” (vehicle), „музичні інструменти” (musical instruments), „контейнер” (container), „сітка” (net), „м'яч” (ball), „мистецтво” (art), „різьба” (carvings), „орнамент, прикраса” (ornament, jewelry), „тканини” (cloth), „стовп/жердина” (pole), „їжа” (food), „вогонь” (fire), „піч” (oven), „дім” (home), „плем'я” (tribe), „село” (village), „місто” (town), „місце, територія” (place/area), „суспільний заклад” (public institutions), „збори” (включаючи „рух”, „кампанія”, „гра”, „церемонія” (gathering, game, ceremony), „спів” (song), „привітання й прощання” (greeting, farewell), „подорож (travel, route), „гроші” (money), „символи” (symbols), „медицина” (medicine), „божества/дух” (deity/spirit) та „міфічні істоти” (mythical creatures), а також „процедура, практика” (procedure, practice, activity), зокрема „ексгумація” (exhumation). Окрему групу становлять концептуальні поля, що перебувають в основі абстрактних іменників, які активізувалися в результаті сприйняття різних складників соціального життя автохтонного населення: feeling/emotions, expression, intent, state/condition, world, limit, boundary, power/authority, knowledge, lie, rules, qualities, ability, cessation/death, а також в основі дієслів (lift, weave) і прикметників (quality, size) [1, с. 22].

Висновки. Встановлено, що використання триблокової структури запозичення (апперцепція, концептуалізація, вербалізація), дозволяє більш детально розглянути концептуальні поля, які відображають культуру і світобачення тубільців, та проаналізувати найбільш наповнені сегменти картини світу, вербалізовані автохтонними запозиченнями у складі австралійського та новозеландського варіантів англійської мови.

Перспективи подальшої роботи. У подальшому доцільно розглядати етимологію інновацій з автохтонним компонентом, опираючись на відповідні концептуальні поля.

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Битко Н. С.** Запозичення як спосіб адаптації концептуальної і лексичної системи англійської мови до альтернативної реальності (на матеріалі запозичень з автохтонних мов у канадський і новозеландський варіанти) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Н. Битко; Одеський національний ун-т ім. І. Мечникова.–Одеса, 2008.
- 2. Домніч О. В.** Дослідження генези автохтонної лексики в англійській мові (на матеріалі канадського, австралійського і новозеландського варіантів) / О. В. Домніч // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – №1.
- 3. Belich J.** Paradise Reforged: A history of the New Zealanders from the 1880s to the Year 2000 / **J. Belich.** – Auckland : Allen Lane/ Penguin Press, 2001.
- 4. Davies C.** Maori words – Read all about it: testing the presence of 13 Maori words in four New Zealand newspapers from 1997 to 2004/C. Davies, M. Maclagan. – New Zeland :Te Reo, 2004.
- 5. Orsaman H.** The Dictionary of New Zealand English: a dictionary of New Zealandisms on Historical Principles / Ed. by. H. W. Orsman. – New York : Oxford University Press, 1997.